

Dr. Gayer Gyuláné

Találkozásom

Hilscher Rezső életművével

A hetvenes évek első felében történt. A Munkaügyi Minisztérium szociálpolitikai főosztályán dolgoztam akkor, s Kovács Judit újságíró egy interjút készített velem a szociálpolitika aktuális kérdéseiről. Ezt követően Kovács Judit egy olvasói levelet kapott Hilscher Rezsőnéől. A levél tartalma felkeltette az újságíró érdeklődését. Megkeresett engem, és javasolta, hogy közelebbről is ismerkedjünk meg a levélíróval. Szívesen beleegyeztem a javaslatba. Így került sor arra, hogy Kovács Judittal kettesben elmentünk Újpestre a Hilscher-házba. A személyes találkozás mind őt, mind engem rendkívül mélyen érintett. Hilscher Rezsőné, Piroska néni csodálatosan színes egyénisége és lányának Emőkének csendes szerénysége egyaránt nagyon megnyerő volt. A régi családi ház, a lakás légköre is hatással volt rám. A falakat modern festmények borították. Ezek történetét később ismertem meg. Hilscher Rezső a megélhetésükért küzdő nyomorgó fiatal festőtől vásárolta kevés pénzéből a képeket, hogy ily módon segítse őket.

Ismerkedésünkkor Piroska néni elmondta, hogy a velem készült interjút olvasva úgy érezte, akadnak olyanok, akik hasonló módon gondolkodnak, mint az ő férje gondolkodott. Ezért fogott tollat. Hosszú és tartalmas beszélgetésünk során sokat mesélt férjéről, Hilscher Rezsőről, akit én akkor ismertem meg személyes közelségben. Mint a beszélgetésből kitűnt, a család nem nagyon bízott abban, hogy Hilscher Rezső munkásságának aktuális mondanivalója lehet, hiszen az általa képviselt értékeket a hivatalos társadalom akkor nem sokra becsülte. Számomra azonban nyilvánvalóvá vált, hogy egy nagy életmű áll előttem felfedezetlenül.

Magammal vittem néhány könyvet és tanulmányt, melyeket szinte azonnal áttanulmányoztam. Ezek a művek igen nagy hatást gyakoroltak rám. Úgy éreztem, kulcsot találtam a jelen problémáinak megoldásához is, és csodálatba ejtett, hogy mindezt valaki már a húszas években ilyen pontosan meglátta. Írásainak szinte minden gondolatát igaznak éreztem, hiszen sok mindenben magam is hasonlóképpen gondolkodtam a szociálpolitikáról. Úgy véltem, művei helyes irányt mutatnak a további cselekvéshez. Ugyanakkor az a társadalmi valóság, mely körülvett, ennek teljesen ellentmondott. A gyakorlatban még mindig az ötvenes évek életszínvonal-politikája működött. A Pártban, a Tervhivatalban egyaránt életszínvonalban gondolkodtak, szociálpolitikáról nem volt szó. Több, mint két évtizedig még a kifejezés sem fordult elő a hivatalos dokumentumokban és a sajtóban. A szociálpolitikát valamilyen szemérmesség alapján megölték. A statisztikai kiad-

ványokban, a tervező munkában, az értékelő jelentésekben sem lehetett ezzel a szóval találkozni. Az ötvenes évek gyakorlata szerint a szociálpolitikai célokat pl. úgy fogalmazták meg, hogy „juttatások a munkabéren felül”. Ez a szemlélet jórészt abból az előfeltevésekből táplálkozott, hogy a szocializmusban nem kell a szegénységgel foglalkozni, mert az életszínvonal emelkedik. Ezért elegendő az életszínvonal emelkedését kimutatni. Az életszínvonal-politikába pedig minden beleérthető, az új üzemcsarnokok létesítésétől az útépítésig.

Amikor a hetvenes évek elején a Munkaügyi Minisztériumban mégiscsak létrejött egy szociálpolitikai főosztály, ez egyfajta szembenézést jelentett azzal, hogy az életszínvonal-politika nem oldja meg azokat a problémákat, amelyek a szociálpolitika körébe tartoznak. Ugyanakkor még erősen élt az ötvenes évek szemlélete.

A minisztériumban helyzetem lehetővé tette, hogy nagyrészt magam határozzam meg, a szociálpolitika mely kérdéseivel kívánok foglalkozni. Mindenekelőtt a családok problémáit tartottam elsődlegesen fontosnak. Korábban pályaválasztási tanácsadással foglalkoztam, s akkori munkám tapasztalatai is azt mutatták, hogy égetően szükség lenne valódi családpolitikára. E gondolat elfogadtatása azonban nem volt olyan egyszerű, mint azt talán ma gondolnánk. Kemény küzdelmembe került, míg sikerült álláspontom jogosultságát megvédenem.

a *Szociológiában* is megjelent. Az emlékülésen részt vett Hilscher Rezső megértése sem volt könnyű. A szociálpolitika egyes részterületeivel kapcsolatban, mint pl. a társadalombiztosítás kérdése, kevesebb vita volt, az azonban már sokkal nehezebben volt elfogadható, hogy átfogó szociálpolitikára is szükség van.

A nehézségek ellenére sikerült felhatalmazást kapnom arra, hogy Hilscher Rezső szociálpolitikai munkásságának egy részét feldolgozzuk. Ehhez a munkához segítséget kértem az MTA Szociológiai Intézetétől, mivel saját munkám mellett nem jutott elegendő időm az anyag módszeres vizsgálatára. Így került sor arra, hogy több vállalkozó után Hegyesi Gábor ténylegesen foglalkozni kezdett Hilscher Rezső munkásságával. Ekkor mutattam őt be Pirocska néninek és Emőkének, akikkel azután ő is igen jó kapcsolatot alakított ki.

Az ötvenes évek második felében a Munkaügyi Minisztériumban működött egy „Családpolitikai Fórum” nevű testület. Ebben a minisztériumok magas szintű képviselőin kívül különféle szakemberek is részt vettek. A Családpolitikai Fórum egyik ülésén került sor először Hilscher Rezső munkásságának szélesebb körű bemutatására. Erre a Hilscher emlékülésre készült Hegyesi Gábor tanulmánya, mely később a *Szociológiában* is megjelent. Az emlékülésen részt vett Hilscher Rezső felesége és leánya is. A háború utáni hivatalos magyar szociálpolitikában ekkor jelent meg először Hilscher Rezső munkássága.

A következő években a Hazafias Népfront Családgondozó Klubjában tartottunk több megemlékezést Hilscher Rezsőről. A Családgondozó Klub 1979-ben jött létre. Minisztériumi munkám során azt tapasztaltam, hogy a családokkal való foglalkozás országosan koordinálatlan, hiányzik az egységes szemlélet, az összehangolt tevékenység. Az elkülönült szakmai területek egymástól elszigetelten végzik munkájukat. A szakemberek a problémákkal már csak akkor találkoznak, mikor a bajok súlyosak, s ilyenkor nagyon nehéz segíteni. Az esetek jelentős részében korábban nyújtott segítséggel megelőzhető lenne a

súlyosabb probléma kialakulása. E felismerés vezetett arra, hogy 1979-ben összehívtuk a családdal foglalkozó négy minisztérium, a művelődésügyi, az egészségügyi, az igazságügyi és a munkaügyi tárca szakembereit egy tanácskozásra. A találkozó azt bizonyította, hogy a résztvevőket nagyon érdeklik egymás problémái, s igénylik egymás ismereteit, kíváncsiak mások tapasztalataira. Az itt megnyilvánult igényből született a Családgondozó Klub, amelynek védnökségét a Hazafias Népfront vállalta. A Klub egy évtizeden át működött, egészen a Szociális Munkások Magyarországi Egyesületének létrejöttéig.

A Családgondozó Klub összejöveteleire a családdal foglalkozó szakemberek széles köre járt el. Nemcsak a szűkebb értelemben vett szociális munkások, hanem orvosok, jogászok, gyógypedagógusok, pszichológusok, védőnők stb. A szociálpolitika szinte valamennyi intézményéből voltak itt szakemberek. A felkért előadók — egyes szakterületek legkiválóbb hazai képviselői — teljesen ingyen vállalták, hogy előadásokat tartanak. (A Klub mindvégig semmiféle pénzeszközzel nem rendelkezett.) Az évek során sok külföldi szakember is ellátogatott rendezvényeinkre. A Családgondozó Klub keretében először 1980-ban emlékeztünk meg Hilscher Rezsőről, születésének 90. évfordulóján. Ezt később több más megemlékezés követte, például 1982-ben, halálának 25. évfordulóján, majd azt követően is.

Örülök, hogy Hilscher Rezső személye és munkássága az évek során szakmai körökben mind ismertebb lett, s örülök, hogy ezért valamit én is tehettem. Hilscher Rezső nevét ma már egy komoly szakmai egyesület viseli, munkásságának ápolása már nem ütközik nagyobb akadályba. Úgy tűnik, végre megkapja az őt megillető helyet a magyar szellemi életben. Kívánom, hogy gondolataiból és tiszta emberségéből mások is meríthessenek annyit, amennyivel az én munkámat és életemet gazdagította a vele való találkozás.